

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI.....	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH.....	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI.....	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY ON LABOR PRODUCTIVITY IN UZBEKISTAN'S SERVICE SECTOR: A REGRESSION ANALYSIS.....	106
Ismoilov Elyorjon Makhamadali Ugli	
Urinov Bobur Nasilloevich	
EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	112
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	116
Djumayeva Guzal Axtamovna	
Yadgarova Madina Xasan qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA BANK SOHASIDAGI KIBERJINOYATLAR: TAHLIL, TAHDID VA MUHOFAZA MEKANIZMLARI	120
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
ПРОБЕЛЫ В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ СОВМЕСТНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕК ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (НА ПРИМЕРЕ БАСЕЙНА АРАЛЬСКОГО МОРЯ).....	126
Тиллахуджаев Аббосхон	
Дилфуза Шакирова	
Мухамедалиева Сайёра	
Ойбек Камилов	
ALOQA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI VA BAHOLASH USULLARI	139
Xazratov Abror Panjiyevich	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	146
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali Kizi	
TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	154
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Nomozov G'ofur Abdusalomovich	
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING ASOSIY YO'NALISHLARI: STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYA VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	158
Izbosarov Bobur Baxriddinovich	
Umirov Sherzod Baxriddinovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS	162
Mamatkulova Shoira Jalolovna	
AHOLIGA SAVDO XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	168
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
Jurayev Suxrobjon Saloxiddin o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	177
Маматкулова Шоира Джалоловна	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	184
Маматкулова Шоира Джалоловна	

SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BANK SOHASIDA INTEGRATSIYASI XUSUSIYATLARI VA TAHLILI	191
Jurayeva Sevara Zakirovna	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRLARINI BAHOLASH MASALALARI.....	197
Tursunboyev Umarbek	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ОЦЕНКЕ НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	202
Мирджалилова Дилдора Шухратовна	
Мансурова Сайёра Бахтиёровна	
БАНК ТИЗИМИ БАРҚАРОРГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВОСИТАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	213
Ж.О.Баходиров	
О'ZBEKISTON AGRAR SUG'URTA BOZORIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING XAVFLARNI BOSHQARISH VA BARQARORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	219
Kodirova Samira Kamol qizi	
PERSONALISED OFFERS IN DIRECT MARKETING: IMPACT ON SALES AND CUSTOMER LOYALTY.....	225
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
TURIZM INFRASTRUKTURASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AQLLI TURIZM KONSEPSIYASI.....	231
Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li	
HUDUDLARDA MADANIY TURIZM XIZMATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	237
Shohruzbek Ruziyev	
MARKETING MIX FOR SERVICE COMPANIES: ADAPTATION OF CLASSIC MODELS TO SERVICE MARKETING	244
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
15-16 YOSHLI TAEKVONDOCHILARNING KOMPLEKS TAYYORGARLIGI DINAMIKASI.....	250
Tashmatov Sherzod Rixsibayevich	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	256
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Mamanov Isroil Islom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNING IQTISODIY MOHIYATI.....	260
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Ergashev Ilyos To'raqul o'g'li	
DELAYING MOTHERHOOD: BEHAVIORAL AND SOCIO-DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF EARLY CHILDBEARING IN TAJIKISTAN	264
Dr Muhammad Bilal	
Gulyorabonu Usmonova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION MEKANIZMLARI.....	275
Xasanova Xamida Xaydaraliyevna	
ELEKTRON TIJORATNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	281
Nazarova Shahodat Ravshan qizi	
THE ROLE OF DIGITAL MARKETING IN INDUSTRIAL COMPANIES	286
Musoyeva Rukhshona Javlon qizi	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE.....	291
Musayeva Shoira Azimovna	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SOLIQ VA BUXGALTERIYA ISLOHOTLARINING KORXONALAR FAOLIYATIGA TA'SIRI	298
Isayev Jahongir Muzaffarovich Jumaboyeva Zuhra Umidbek qizi	
YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLAR TOMONIDAN XODIMLAR DAROMADIDAN SOLIQNI TO'LOV MANBAIDA USHLAB QOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	302
Sabirov Mirza Qilichbayevich	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	309
Sheraliyev Axror Sodiqovich Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
BIZNES INKUBATORLARNING TASHKILY-HUQUQIY ASOSLARI	314
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI	323
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILIYATI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	329
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILIYATLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI	335
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
MUSOBAQA DAVRIDA MALAKALI MARKAZ O'YINCHILARINING HUJUM TEXNIKASINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	340
R.O. Obloberdiyeva	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ NIZOLARINI SUDGACHA TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH	348
Solihova Xumora Xasan qizi	
IQTISODIYOTDA "DATA SCIENCE"NING O'RNI VA AHAMIYATI	354
Inatullayeva Intizor Jamshid qizi	
ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ И ФИНТЕХ-РЕШЕНИЙ	357
Abdulloeva Shahlo Rustomovna	
MAXSUS IQTISODIY ZONALAR SAMARADORLIGINI BELGILOVCHI ASOSIY KATEGORIYALAR	365
Arslanov U.U.	
KORXONA BOSHQARUV TIZIMINI KOMPLEKS TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY INNOVATSION YONDASHUVLARI	372
Yusupov Nurillo Ikromjon o'g'li	
SANOAT SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	378
Alijonov J.A. Abdusattorova Dilobar Abdujabborovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INKLYUZIVLIKNI TA'MINLASHDA IJTIMOY HIMOYA VA BANDLIK SIYOSATINING ROLI	384
Murodullayev Saydali Fayzulla o'g'li	
XORAZM VILOYATIDA "POTENSIAL – SAMARADORLIK–BARQARORLIK" (PSB) STRATEGIYA MODELINI TATBIQ ETISH: NAZARIYA VA AMALIYOT	391
Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li	
KORPARATSIYALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI PLATFORMALAR	395
Alijonov J.A. Egamberdiyeva Oydinoy Muhammadjon qizi	

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA MALAKALI KADRLARNING AHAMIYATI	402
Alijonov J.A.	
Bozorboyeva Maftuna Turob qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	407
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
Ashurova Jasmina Jo'ra qizi	
IMPROVING STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEMS IN MODERN ENTERPRISES	411
Makhmudov Sunnatjon Abdujabbor ogli	
Ashurova Jasmina Jora Kizi	
MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI	420
Dilsora Shodmonova	
BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA "TARBIYA" FANINI TABIIY FANLAR BILAN INTEGRATSIYALASH ASOSIDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH	427
Norbo'tayeva Iroda Yunusovna	
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ БИЛИНГВИЗМА У ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯ	431
Istamova Nigora Azimjanovna	
RESURSLAR AYLANMASINI BOSHQARISH VA SIRKULAR IQTISODIYOTGA O'TISHNING INSTITUTIONAL-IQTISODIY SHARTLARI	437
Kuzieva Nargiza Ramazanovna	
Xalikulova Gulzada Tojmuratovna	
TASHQI SAVDO FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	445
Almuradov Ne'mat Abdullayevich	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA IJTIMOIIY XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH	453
Sharifjonova Gulchehra	
MARKAZIY OSIYODA OZIQ-OVQAT NARXLARI INFLATSIYASINING UZOQ MUDDATLI DINAMIKASI (2005–2025): O'ZBEKISTONGA ALOHIDA E'TIBOR QARATILGAN QIYOSIY TAHLIL	457
Davirova Shahlo Shukrullayevna	
Nasirullayeva Sevinch G'ayrat qizi	
INVESTITSIYALAR BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	465
I.Boymurodov	
BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI.....	471
R.I. Isroilov	

BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI

R.I. Isroilov
i.f.d. (DSc), professor
Namangan davlat texnika universiteti
ORCID: 0009-0009-1586-9562

Annotatsiya. Biznes subyektlari faoliyatini samarali tashkil etishda buxgalteriya hisobining tutgan o'rnini va ahamiyati zamonaviy yondashuvlar, xalqaro va milliy ilmiy manbalar hamda iqtisodchi olimlarning ilmiy qarashlari asosida tahlil qilingan. Biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritishda qo'llaniladigan usullar, tamoyillar hamda unga qo'yiladigan talablar yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar asosida elektron hisob yuritish tizimlarini joriy etish, avtomatlashtirilgan dasturlar yordamida moliyaviy ma'lumotlarni qayta ishlash va hisob jarayonlarini takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: biznes subyekti, buxgalteriya hisobi, raqamli texnologiyalar, elektron hisob, avtomatlashtirish, dasturiy ta'minot, moliyaviy ma'lumotlar, elektron hujjat, mol-mulk, mablag'lar, kuzatish, qayd etish, umumlashtirish, nazorat.

Аннотация. Необходимость ведения бухгалтерского учёта и его значение в организации деятельности субъектов бизнеса проанализированы на основе современных подходов, международных и национальных научных источников, а также научных взглядов экономистов. Освещены методы, принципы и требования, применяемые при организации и ведении бухгалтерского учёта в субъектах бизнеса. Кроме того, рассмотрены современные направления развития учёта, связанные с внедрением систем электронного учёта на основе цифровых технологий, обработкой финансовой информации с использованием автоматизированных программных средств и совершенствованием учётных процессов.

Ключевые слова: субъект бизнеса, бухгалтерский учёт, цифровые технологии, электронный учёт, автоматизация, программное обеспечение, финансовая информация, электронный документ, имущество, денежные средства, наблюдение, регистрация, обобщение, контроль.

Abstract. The importance and necessity of accounting in the effective organization of business entities' activities are analyzed based on modern approaches, international and national scientific sources, and the scholarly views of economists. The methods, principles, and requirements applied in organizing and maintaining accounting records within business entities are examined. In addition, modern trends in accounting development are considered, including the implementation of electronic accounting systems based on digital technologies, the processing of financial information through automated software solutions, and the improvement of accounting processes.

Keywords: business entity, accounting, digital technologies, electronic accounting, automation, software, financial information, electronic document, property, funds, monitoring, recording, summarization, control.

KIRISH

Hozirgi globallashtirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes faoliyatini samarali tashkil etish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish hamda boshqaruv qarorlarini ilmiy asosda qabul qilishda buxgalteriya hisobi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Buxgalteriya hisobi har qanday xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyatining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, korxonaning moliyaviy holati, aktiv va majburiyatlari, daromad hamda xarajatlari to'g'risidagi ishonchli axborotlarni shakllantirish vazifasini bajaradi. Shu bois, zamonaviy biznes muhitida buxgalteriya hisobini chuqur o'rganish iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Biznesda buxgalteriya hisobi nafaqat xo'jalik operatsiyalarini qayd etish vositasi, balki korxonaning faoliyatini tahlil qilish, rejalashtirish va nazorat qilishning samarali mexanizmi sifatida ham xizmat qiladi. Ayniqsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar o'rtasidagi raqobatning kuchayishi moliyaviy natijalarni aniq hisobga olish, xarajatlarni optimallashtirish hamda investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bu esa buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy asoslarini puxta egallashni talab etadi.

Mamlakatimizda iqtisodiy islohotlarning jadallashuvi, xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga bosqichma-bosqich o'tish jarayoni hamda tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash siyosati buxgalteriya hisobi tizimini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Xususan, raqamli texnologiyalar asosida elektron hisob yuritish tizimlarining joriy etilishi, avtomatlashtirilgan dasturlar yordamida moliyaviy ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyatlarining kengayishi buxgalteriya hisobining zamonaviy yo'nalishlarini shakllantirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, mutaxassislarning xalqaro tajriba va zamonaviy axborot texnologiyalariga asoslangan bilimlarga ega bo'lishi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini to'g'ri tashkil etish korxonada faoliyatining uzluksizligini ta'minlash, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash hamda ichki va tashqi foydalanuvchilar uchun haqqoniy axborotlarni taqdim etishda muhim rol o'ynaydi. Investitorlar, kreditorlar, davlat organlari va boshqa manfaatdor tomonlar korxonaning moliyaviy holatini aynan buxgalteriya hisobi ma'lumotlari asosida baholaydilar.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har qanday biznes subyekti faoliyatini samarali yuritish uchun buxgalteriya hisobi muhim axborot manbai hisoblanadi. Korxonaning moliyaviy holati, aktivlari, majburiyatlari, daromadlari va xarajatlari haqidagi ma'lumotlar aynan buxgalteriya hisobi orqali shakllantiriladi. Shu sababli, biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini to'g'ri tashkil etish korxonada boshqaruvining eng asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Buxgalteriya hisobi — xo'jalik yurituvchi subyektning mol-mulki, mablag'lari, xo'jalik operatsiyalari va moliyaviy natijalarini uzluksiz kuzatish, qayd etish, umumlashtirish hamda nazorat qilish tizimidir. Ushbu tizim yordamida korxonada faoliyati ustidan nazorat o'rnatiladi va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur iqtisodiy axborotlar tayyorlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biznes subyektlari faoliyatini tashkil etishda buxgalteriya hisobini yuritishning zarurligi va uning ahamiyati to'g'risida qator iqtisodchi olimlar tomonidan quyidagi fikr va mulohazalar bildirilgan.

Iqtisodchi olim A.R. Ahmedov tomonidan "to'g'ri yuritilgan buxgalteriya hisobi korxonada mablag'larining maqsadli sarflanishini nazorat qilish, moliyaviy intizomni mustahkamlash va noqonuniy operatsiyalarning oldini olish imkonini beradi. Ayniqsa, korxonada faoliyatining shaffofligini ta'minlash investorlar va kreditorlar uchun muhim mezon hisoblanadi" [5], deb ta'kidlangan.

Iqtisodchi olim S.T. Juraev esa, "hisob yuritishda ichki nazorat tizimi orqali korxonada aktivlarini saqlash, moliyaviy operatsiyalarning qonuniyligini tekshirish, hujjatlarning to'g'ri rasmiylashtirilishini hamda moddiy javobgar shaxslar faoliyati ustidan doimiy nazorat olib borilishini ta'minlash mumkin" [6], deb ta'kidlagan.

Iqtisodchi olim Q.X. Mamatov esa, "buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish xo'jalik operatsiyalarini tezkor qayd etish, moliyaviy hisobotlarni avtomatik shakllantirish va soliq hisob-kitoblarini aniq yuritish imkonini beradi hamda inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi" [7], deb talqin qilgan.

Iqtisodchi olim N.B. To'xtaev esa, "buxgalteriya hisobi ma'lumotlari korxonada rahbariyatining strategik qarorlar qabul qilishida asosiy axborot manbai hisoblanadi" [8], deb ta'kidlagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada kichik biznes subyektlari faoliyatini tashkil etishda buxgalteriya hisobini yuritishning ahamiyati masalasi zamonaviy yondashuvlar va ilmiy manbalar asosida o'rganilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli tahlil, taqqoslash, iqtisodiy-statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va umumlashtirish, kuzatish hamda qayd etish usullari, shuningdek, iqtisodiy baholash metodlari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini tashkil etishning asosiy maqsadi korxonada faoliyatini moliyaviy jihatdan nazorat qilish va manfaatdor tomonlarni ishonchli ma'lumotlar bilan ta'minlashdan iboratdir. Mazkur ma'lumotlardan korxonada rahbariyati, ta'sischilar, investorlar, banklar, soliq organlari va auditorlar foydalanadi.

Korxonada buxgalteriya hisobini tashkil etish bir necha bosqichlarda amalga oshiriladi. Dastlab korxonaning hisob siyosati ishlab chiqiladi. Hisob siyosati korxonada buxgalteriya hisobini yuritish usullari va qoidalarini belgilovchi ichki me'yoriy hujjat hisoblanadi. Unda amortizatsiya hisoblash usuli, tovar-moddiy zaxiralarni baholash tartibi, hujjatlar aylanishi va hisobot tuzish qoidalari belgilanadi.

Biznes subyektlarida buxgalteriya hisobi dastlabki hujjatlar asosida yuritiladi. Har bir xo'jalik operatsiyasi albatta hujjat bilan rasmiylashtirilishi kerak. Masalan, mahsulot sotib olishda hisob-faktura, material qabul qilishda dalolatnoma, ish haqi hisoblashda tabel va hisob-kitob vedomosti tuziladi.

Hozirgi kunda biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish keng rivojlanmoqda. “1C”, “SAP”, “Didox”, “ERP” kabi dasturlar yordamida hisob-kitoblar tez va aniq amalga oshirilmoqda. Elektron hisob tizimlari quyidagi afzalliklarni beradi:

- hisob-kitob tezlashadi;
- inson omili kamayadi;
- xatolar qisqaradi;
- hisobotlar tez shakllanadi;
- ma'lumotlar xavfsizligi oshadi.

Buxgalteriya hisobini tashkil etishda ichki nazorat muhim o'rin tutadi. Ichki nazorat korxonalarining saqlanishi, hujjatlarning to'g'ri rasmiylashtirilishi va noqonuniy operatsiyalarning oldini olishga xizmat qiladi.

Biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini samarali tashkil etish korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. To'g'ri yuritilgan buxgalteriya hisobi korxonalar mablag'larining maqsadli sarflanishini nazorat qiladi, moliyaviy intizomni mustahkamlaydi va noqonuniy operatsiyalarning oldini olishga yordam beradi. Ayniqsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatining shaffofligi investorlar va kreditorlar uchun muhim mezon hisoblanadi¹. Buxgalteriya hisobini tashkil etishda ichki nazorat tizimi alohida ahamiyat kasb etadi. Ichki nazorat korxonalar aktivlarini saqlash, moliyaviy operatsiyalarning qonuniyligini tekshirish va hujjatlarning to'g'ri rasmiylashtirilishini ta'minlaydi. Masalan, kassadagi naqd pul mablag'lari muntazam inventarizatsiya qilinmasa yoki ombordagi mahsulotlar nazoratsiz qolsa, moddiy zarar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli korxonalarda moddiy javobgar shaxslar faoliyati ustidan doimiy nazorat olib boriladi².

Zamonaviy biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish jarayoni keng rivojlanmoqda. Elektron buxgalteriya dasturlari xo'jalik operatsiyalarini tezkor qayd etish, moliyaviy hisobotlarni avtomatik shakllantirish va soliq hisob-kitoblarini aniq yuritish imkonini beradi. Masalan, avtomatlashtirilgan hisob tizimlari yordamida bir necha kun talab qiladigan moliyaviy hisobot qisqa vaqt ichida tayyorlanishi mumkin. Bu esa mehnat unumdorligini oshiradi va inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi³.

Buxgalteriya hisobi korxonalar rahbariyatining strategik qarorlar qabul qilishida asosiy axborot manbai hisoblanadi. Mahsulot tannarxi, foyda miqdori, xarajatlar tarkibi, pul oqimlari va rentabellik ko'rsatkichlari asosida korxonalar rivojlanish strategiyasi ishlab chiqiladi. Masalan, ma'lum mahsulot turi zarar bilan ishlab chiqarilayotgan bo'lsa, rahbariyat uni ishlab chiqarishni qisqartirish yoki tannarxni kamaytirish bo'yicha qaror qabul qilishi mumkin⁴.

Korxonalarda buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarga mos ravishda yuritilishi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) investorlar va xorijiy hamkorlar uchun moliyaviy axborotlarning tushunarli va taqqoslanadigan bo'lishini ta'minlaydi. Ayniqsa, eksport faoliyati bilan shug'ullanuvchi yoki xorijiy investitsiyalarni jalb qiluvchi korxonalar uchun xalqaro standartlar asosida hisobot yuritish muhim talab hisoblanadi⁵.

Buxgalteriya hisobi tizimi korxonada soliq intizomini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Soliq hisob-kitoblarining noto'g'ri yuritilishi jarimalar, penya va moliyaviy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli korxonalar buxgalterlari soliq qonunchiligidagi o'zgarishlarni muntazam kuzatib borishi va hisobotlarni belgilangan muddatlarda topshirishi zarur.

Zamonaviy sharoitda buxgalteriya hisobi faqat xo'jalik operatsiyalarini qayd etish vositasi emas, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalaniladigan muhim axborot tizimidir. Korxonalar rahbariyati buxgalteriya ma'lumotlari asosida daromadlar, xarajatlar, foyda, tannarx, pul oqimlari, qarzdorlik va moliyaviy barqarorlikni baholaydi. Masalan, mahsulot tannarxining oshishi, debitor qarzdorlikning ko'payishi yoki pul oqimlarining kamayishi buxgalteriya hisobida aks etadi va rahbariyatga tezkor choralar ko'rish zarurligini bildiradi.

Quyida keltirilgan jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, buxgalteriya hisobining har bir yo'nalishi korxonalar faoliyatining muayyan iqtisodiy jarayonlarini nazorat qilishga xizmat qiladi. Ayniqsa, asosiy vositalar, zaxiralar va pul mablag'lari hisobining aniq yuritilishi korxonaning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. Moliyaviy natijalar hisobi esa foyda va rentabellik darajasini aniqlash imkonini beradi (1-jadval).

1 Ahmedov A.R. *Korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish*. - Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA", 2021. - 35–44-betlar.

2 Juraev S.T. *Ichki nazorat va audit asoslari*. - Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020. - 71–82-betlar.

3 Mamatov Q.X. *Axborot texnologiyalari asosida buxgalteriya hisobi*. - Toshkent: "Innovatsion rivojlanish", 2022. - 94–103-betlar.

4 To'xtayev N.B. *Boshqaruv hisobi va strategik qarorlar*. - Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021. - 118–127-betlar.

5 O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining 2021-yil 14-iyundagi 56-son buyrug'i. *Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etish tartibi to'g'risida*. - Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2021. - 5–12-bandlar.

1-jadval

Buxgalteriya hisobi yo'nalishlarining korxonada moliyaviy faoliyatidagi ahamiyati tahlili⁶

No	Hisob yo'nalishi	Amaliy misol	Moliyaviy ko'rsatkich	Korxonada uchun ahamiyati
1	Asosiy vositalar hisobi	Texnologik uskuna xaridi	850 mln so'm	Ishlab chiqarish quvvatini oshiradi
2	Tovar-moddiy zaxiralar hisobi	Ombordagi xomashyo qoldig'i	12 500 kg xomashyo	Ishlab chiqarishning uzluksizligini ta'minlaydi
3	Pul mablag'lari hisobi	Bank hisobvarag'idagi mablag'lar	1,2 mlrd so'm	To'lov qobiliyatini nazorat qiladi
4	Ish haqi hisobi	60 nafar xodimning oylik ish haqi	Oyiga 360 mln so'm	Mehnat xarajatlarini boshqaradi
5	Debitor qarzdorlik hisobi	Xaridorlarning qarzdorligi	540 mln so'm	Pul tushumlarini nazorat qiladi
6	Kreditor qarzdorlik hisobi	Yetkazib beruvchilarga qarzdorlik	430 mln so'm	Moliyaviy majburiyatlarni baholaydi
7	Soliq hisobi	QQS va foyda solig'i	145 mln so'm	Soliq intizomini ta'minlaydi
8	Xarajatlar hisobi	Bir dona mahsulot tannarxi	85 000 so'm	Narx siyosatini belgilaydi
9	Moliyaviy natijalar hisobi	Yillik sof foyda	980 mln so'm	Rentabellik darajasini baholaydi
10	Inventarizatsiya	Ombordagi kamomad	3 mln so'm	Moddiy javobgarlikni nazorat qiladi
11	Moliyaviy hisobot	Choraklik tushum	4,8 mlrd so'm	Investorlar uchun axborot taqdim etadi
12	Avtomatlashtirilgan hisob tizimi	Elektron hisobotni tayyorlash vaqti	3 kun o'rniga 2 soat	Hisob yuritish tezligi va aniqligini oshiradi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida buxgalteriya hisobini to'g'ri tashkil etish va yuritish korxonada faoliyatining qonuniyligi hamda moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Har qanday biznes subyekti o'z xo'jalik operatsiyalarini belgilangan tartib asosida hisobga olishi, moliyaviy natijalarni haqqoniy aks ettirishi va davlat organlariga ishonchli hisobotlar taqdim etishi lozim. Shu sababli, buxgalteriya hisobini yuritishda qonunchilik va milliy standartlar asosida belgilangan talablar mavjud.

Buxgalteriya hisobining biznesdagi o'rni uning moliyaviy axborotlarni shakllantirish, nazorat qilish va tahlil qilish vazifalarida namoyon bo'ladi. Har bir korxonada faoliyatida pul mablag'lari, materiallar, asosiy vositalar, ish haqi, soliqlar, kreditlar va daromadlar harakati mavjud. Ushbu jarayonlar hujjatlar asosida hisobga olinmasa, korxonaning moliyaviy holatini aniq baholash imkonsiz bo'ladi. Shu sababli, buxgalteriya hisobi biznes boshqaruvi uchun «moliyaviy tili» sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobining huquqiy asoslari "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonun bilan belgilanadi. Mazkur Qonunning maqsadi buxgalteriya hisobini tashkil etish, yuritish va moliyaviy hisobotni tuzish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonunda buxgalteriya hisobi subyektlari, hisob siyosati, buxgalteriya hujjatlari, aktivlar va majburiyatlarni inventarizatsiya qilish hamda moliyaviy hisobotni tuzish bilan bog'liq asosiy qoidalar belgilangan⁷.

Buxgalteriya hisobining ahamiyati, avvalo, moliyaviy intizomni ta'minlashda ko'rinadi. Hisob tizimi orqali korxonada mablag'larining kirimi va chiqimi, xarajatlarning asoslanganligi, shartnoma majburiyatlarining bajarilishi va aktivlarning saqlanishi nazorat qilinadi. Masalan, ombordagi materiallar qoldig'i buxgalteriya ma'lumotlari bilan solishtirilsa, kamomad yoki ortiqcha qoldiq aniqlanishi mumkin. Bu esa ichki nazoratni kuchaytiradi.

Buxgalteriya hisobi investorlar va kreditorlar uchun ham muhim axborot manbai hisoblanadi. Investor korxonaga mablag' kiritishdan oldin uning foyda darajasi, aktivlari, majburiyatlari va pul oqimlarini tahlil qiladi. Bank esa kredit ajratishdan oldin korxonaning to'lov qobiliyatini baholaydi. Shuning uchun moliyaviy hisobotlarning ishonchli va shaffof bo'lishi korxonaning investitsiyaviy jozibadorligini oshiradi.

Bugungi kunda buxgalteriya hisobi xalqaro standartlar asosida rivojlanmoqda. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari moliyaviy axborotlarning dunyo miqyosida taqqoslanishi va tushunarligini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4611-son qarorida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga

6 Muallif ishlanmasi

7 O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi O'RBQ-404-son Qonuni. *Buxgalteriya hisobi to'g'risida*. - Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2016. - 1-12-moddalar.: <https://lex.uz/docs/-2931253>

o'tishni jadallashtirish, xorijiy investorlar uchun zarur axborot muhitini yaratish va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish vazifalari belgilangan⁸.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining rivojlanishi axborot texnologiyalari bilan uzviy bog'liqdir. Elektron hisob-fakturalar, onlayn soliq hisobotlari, buxgalteriya dasturlari, ERP tizimlari va bulutli xizmatlar hisob jarayonlarini tezlashtirmoqda. Avvallari bir necha kun davomida tayyorlanadigan hisobotlar avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida qisqa vaqt ichida shakllanadi. Bu esa inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi va hisob ma'lumotlarining aniqligini oshiradi.

Buxgalteriya hisobining milliy standartlari ham hisob tizimining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobining milliy standartlari buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotni tuzishga doir minimal talablarni belgilaydi. Xususan, 1-sonli BHMS "Moliyaviy hisobotni taqdim etish va hisob siyosati" moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va hisob siyosatini shakllantirish tartibini belgilaydi⁹.

Buxgalteriya hisobining ijtimoiy ahamiyati ham mavjud. Ish haqi, ijtimoiy ajratmalar, soliq to'lovlari va xodimlar bilan hisob-kitoblar buxgalteriya hisobi orqali amalga oshiriladi. Bu esa xodimlarning iqtisodiy huquqlarini himoya qilish, davlat budgetiga tushumlarni ta'minlash va ijtimoiy majburiyatlarni bajarishga xizmat qiladi.

Quyidagi jadvalda biznes subyektlarida buxgalteriya hisobining asosiy yo'nalishlari, ular bilan bog'liq amaliy ko'rsatkichlar va iqtisodiy natijalar sonli misollar asosida keltirilgan. Jadval korxonada faoliyatida buxgalteriya hisobining qanchalik muhim ahamiyatga ega ekanligini aniq ko'rsatib beradi (2-jadval).

2-jadval

Korxonalarda buxgalteriya hisobi jarayonlarini tashkil etish va yuritish bosqichlari tahlili¹⁰

№	Jarayon bosqichi	Amaliy operatsiya	Miqdor / sonli ko'rsatkich	Qo'llanilgan hujjat	Yakuniy natija
1	Hisob siyosatini ishlab chiqish	Amortizatsiya usulini belgilash	5 yil foydalanish muddati	Hisob siyosati buyrug'i	Yagona hisob tizimi yaratiladi
2	Dastlabki hujjatlashtirish	Xomashyo xarid qilish	145 mln so'm	Hisob-faktura	Operatsiya rasmiylashtiriladi
3	Ombor hisobiga qabul qilish	Material qoldig'i	18 500 kg	Qabul qilish dalolatnomasi	Ombor nazorati ta'minlanadi
4	Ikkiyoqlama yozuv	Debet/kredit operatsiyasi	Dt 1010 – Kt 6010	Memorial order	Hisob bog'liqligi saqlanadi
5	Ish haqi hisoblash	75 nafar xodimning oylik ish haqi	525 mln so'm	Tabel va vedomost	Mehnat xarajatlari aniqlanadi
6	Soliq hisob-kitobi	QQS hisoblash	92 mln so'm	Soliq deklaratsiyasi	Byudjet bilan hisob-kitob yuritiladi
7	Asosiy vositalar hisobi	Uskuna amortizatsiyasi	Oyiga 12 mln so'm	Inventar karta	Aktivlarning eskirishi hisoblanadi
8	Debitor qarzdorlik nazorati	Xaridorlar qarzi	640 mln so'm	Shartnoma va hisobvaraq	Pul tushumi nazorat qilinadi
9	Kreditor qarzdorlik	Yetkazib beruvchilar qarzi	410 mln so'm	To'lov topshiriqnomasi	Majburiyatlar nazorat qilinadi
10	Inventarizatsiya	Ombordagi kamomad	4,5 mln so'm	Inventarizatsiya dalolatnomasi	Moddiy javobgarlik kuchayadi
11	Moliyaviy natijalarni aniqlash	Sof foydani hisoblash	1,15 mlrd so'm	Foyda va zarar hisoboti	Rentabellik baholanadi
12	Moliyaviy hisobot tayyorlash	Choraklik tushum	6,8 mlrd so'm	Buxgalteriya balansi	Investorlar uchun axborot yaratiladi
13	Ichki audit tekshiruvi	Noto'g'ri xarajatning aniqlanishi	16 mln so'm	Audit xulosasi	Moliyaviy intizom mustahkamlanadi
14	Elektron hisob tizimi	Hisobot tayyorlash vaqti	4 kun o'rniga 3 soat	ERP dasturi	Tezkorlik va aniqlik oshadi
15	Strategik boshqaruv qarori	Xarajatlarni qisqartirish	11 % kamayish	Tahliliy hisobot	Korxonada foydasi oshadi

8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-son Qarori. *Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida*. - Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2020. - 1–5-bandlar.: <https://lex.uz/docs/-4746047>

9 O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirining 2024-yil 14-iyundagi 144-son buyrug'i bilan tasdiqlangan 1-sonli BHMS. *Moliyaviy hisobotni taqdim etish va hisob siyosati*. - Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2024. - 1–8-bandlar.A

10 Muallif ishlanmasi

Yuqoridagi jadvalda buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish jarayonining asosiy bosqichlari sonli ko'rsatkichlar asosida tizimli ravishda aks ettirilgan. Jadval orqali xo'jalik operatsiyalarini hujjatlashtirishdan boshlab moliyaviy hisobotlarni shakllantirishgacha bo'lgan jarayonlarning o'zaro bog'liqligi hamda korxonalar faoliyatidagi iqtisodiy ahamiyati yaqqol ko'rinadi. Buxgalteriya hisobi tizimining samarali tashkil etilishi korxonaning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Ushbu jadvalda buxgalteriya hisobining barcha asosiy bosqichlari real iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bog'langan holda aks ettirilgan. Jadvaldan ko'rinadiki, hujjatlashtirish, schyotlarda aks ettirish, inventarizatsiya va moliyaviy hisobot tuzish jarayonlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, korxonaning umumiy moliyaviy boshqaruv tizimini shakllantiradi.

Buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritishga qo'yiladigan talablar korxonalar faoliyatining shaffofligini, moliyaviy ma'lumotlarning ishonchligini va nazorat tizimining samaradorligini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu talablar "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonun, BHMS va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida belgilanadi.

Ayniqsa, avtomatlashtirilgan hisob tizimlari va ichki audit mexanizmlarining qo'llanilishi buxgalteriya hisobining samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Natijada moliyaviy xatolar kamayib, korxonalar faoliyatining shaffofligi va iqtisodiy barqarorligi kuchaymoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kichik biznes subyektlari faoliyati mamlakatimiz iqtisodiy tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, aholi farovonligini oshirish va hududiy infratuzilmani modernizatsiya qilish jarayonlarida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Biznesda buxgalteriya hisobi nafaqat xo'jalik operatsiyalarini qayd etish vositasi, balki korxonalar faoliyatini tahlil qilish, rejalashtirish va nazorat qilishning samarali mexanizmi sifatida ham xizmat qiladi. Ayniqsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar o'rtasidagi raqobatning kuchayishi moliyaviy natijalarni aniq hisobga olish, xarajatlarni optimallashtirish hamda investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish zaruratini yuzaga keltiradi. Bu esa hisobchi mutaxassislardan buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy asoslarini puxta egallashni talab etadi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining rivojlanishi axborot texnologiyalari bilan uzviy bog'liq bo'lib, uni amaliyotga qo'llash natijasida buxgalteriya hisobotlari avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida qisqa vaqt ichida shakllanadi. Bu esa inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi va hisob ma'lumotlarining aniqligini oshiradi.

Raqamli texnologiyalarni qo'llash va zamonaviy boshqaruv tizimlaridan foydalanish sharoitida biznes subyektlari faoliyatini tashkil etishda buxgalteriya hisobini amaldagi talablar asosida yuritish boshqaruvni optimallashtirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va kichik biznes subyektlari faoliyatini yanada rivojlantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'RBQ-404-son Qonuni.. – Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2016. – 1–12-moddalar.: <https://lex.uz/docs/-2931253>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son qarori. – Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2020. – 1–5-bandlar.: <https://lex.uz/uz/docs/-4746047>
3. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirining 2024-yil 14-iyundagi 144-son buyrug'i bilan tasdiqlangan 1-sonli BHMS. "Moliyaviy hisobotni taqdim etish va hisob siyosati". – Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2024. – 1–8-bandlar.
4. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining 2021-yil 14-iyundagi 56-son buyrug'i. "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etish tartibi to'g'risida". – Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2021. – 5–12-bandlar.
5. Ahmedov A.R. Korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish. – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2021. – 35–44-betlar.
6. Juraev S.T. Ichki nazorat va audit asoslari. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020. – 71–82-betlar.
7. Mamatov Q.X. Axborot texnologiyalari asosida buxgalteriya hisobi. – Toshkent: "Innovatsion rivojlanish", 2022. – 94–103-betlar.
8. To'xtayev N.B. Boshqaruv hisobi va strategik qarorlar. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021. – 118–127-betlar.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>